

1895-1919

DE HELLINGA'S

in IJmuiden

HENK EN OLGA VAN DER VORST, INLEIDING DOOR HENK DE REUS

Met (veel) hulp van Thijs Zwart

De gedroogde halm is gevonden in een boek van Martha's vader Johan.

In 1903 vestigt de dan 31-jarige Anne Hellinga zich vanuit Padang (voormalig Nederlands-Indië) in IJmuiden. Zijn oudere broer Jitse was hem al in 1896 daarin voorgegaan. Samen met zijn compagnon Andries Elskamp heeft Anne een aantal jaren een rederij bestierd onder de naam N.V. Stoomvisserij 'Viribus Unitis'. Over de IJmuidense jaren van Anne Hellinga en de geschiedenis van de rederij ontvingen wij een verhaal van nazaten van Hellinga. Bij het schrijven van het verhaal hebben de auteurs veel hulp gekregen van Thijs Zwart van de bibliotheek van het Zee- en Havenmuseum in IJmuiden. De auteurs zijn Henk en Olga van der Vorst. Henk is getrouwd met Martha, een kleindochter van Anne Hellinga. Olga is een dochter van het echtpaar. Het verhaal is een cadeau van Henk en Olga aan Martha in verband met haar verjaardag. Via Thijs Zwart kregen wij contact met Henk van der Vorst en mochten het verhaal inzien en ook publiceren. Dat doen wij hierbij graag. Het verhaal is in twee delen gesplitst. Het eerste deel is meer een familieverhaal en het tweede deel, vanaf pagina 9 gaat vooral over de rederij.

Hoe het begon

De romantrilogie over de familie Abraham van schrijfster Conny Braam speelt in en rond IJmuiden. Het tweede deel, "De onweerstaanbare bastaard" (2002), gaat over de roerige periode rond de Eerste Wereldoorlog. De havenplaats was in die tijd voor reders, vishandelaren en gelukzoekers een goudmijn. Martha's vader Johan Hellinga werd in 1906 in IJmuiden geboren en zijn jeugd voltrok zich dus precies in die periode. We wisten daar weinig van; de enige tastbare herinneringen waren een paar tekeningen van Johan en zijn broer Cor, en een reclameplaatje van een winkel van zijn vader Anne Hellinga en medevenoot Andries Elskamp. Bijzonder detail is "Tel. Int. 9" wat betekent dat zij als een der eersten in IJmuiden over een telefoonverbinding beschikten.

De gedroogde halm op de afbeelding (zie pag. 1) is gevonden in een boek van Martha's vader Johan. Hij had al vroeg interesse in de natuur en droogde plan-

ten en bloemen met een voorkeur voor grassen en eenvoudige bloemen. Zijn latere keuze om biologie te gaan studeren kwam dus niet helemaal uit de lucht vallen. In een oude telefoongids uit 1915 vonden we het adres: Neptunusstraat nummer drie. Verder staat ook Hotel Augusta vermeld met telefoonnummer 102. Door Conny Braams roman was

De voorkant van een boekje uit 2007 over Hotel Augusta, geschreven door Conny Braam.

De huidige Neptunusstraat begint achter het voormalige theater Thalia. Links de Van der Pollsstraat en rechts de Neptunusstraat.

onze interesse gewekt en omdat Hotel Augusta, op de hoek van de Oranjestraat en de Neptunusstraat, in het verhaal een belangrijke plaats inneemt besloten we om op 30 augustus 2023 naar IJmuiden te gaan voor een overnachting in dat hotel.

Toen we daar aankwamen tegen het eind van de ochtend, was het stil in het hotel. Onze indruk was dat de gebruikelijke gasten uit de zakelijke sector kwamen. We vonden een vriendelijke dame in de keuken en aangezien we in de veronderstelling waren dat we vast een kop koffie konden drinken, vroegen we daar beleefd om. Geen probleem, de dame maakte twee koppen koffie, we raakten in gesprek en vertelden wat ons doel was. Ze had meteen grote interesse in onze belangstelling voor Oud-IJmuiden en ze liet ons een boekje zien over de geschiedenis van het hotel.

Ze wees ons ook het beginpunt van een met informatieborden voorziene wandeling door Oud-IJmuiden aan, op een kleine steenworp afstand van het hotel. Die wandeling hebben we meteen gemaakt. Het gaf ons een uitstekende indruk van Oud-IJmuiden, vooral door de ca. 25 informatieborden langs de route met daarop ook historische foto's van de situatie ter plekke. Mede omdat Oud-IJmuiden in de Tweede Wereldoorlog voor een belangrijk deel door de Duitsers is afgebroken, voor een vrij schootsveld bij een eventuele aanval, is er van de originele oude bebouwing bijna geen sprake meer. Het huidige stratenplan volgt vrij redelijk het origi-

nele plan en de nieuwe bebouwing is zo goed als mogelijk in de oude sfeer ingepast. Maar de eerste helft van de Neptunusstraat, waar Hellinga en Elskamp hun nering hadden, is er helaas niet meer. Dat gedeelte bestaat nu uit een bedrijventerrein en de huidige Neptunusstraat begint pas na theater Thalia: het eerste huisnummer is nummer 27 (het pand naast het gele theater Thalia).

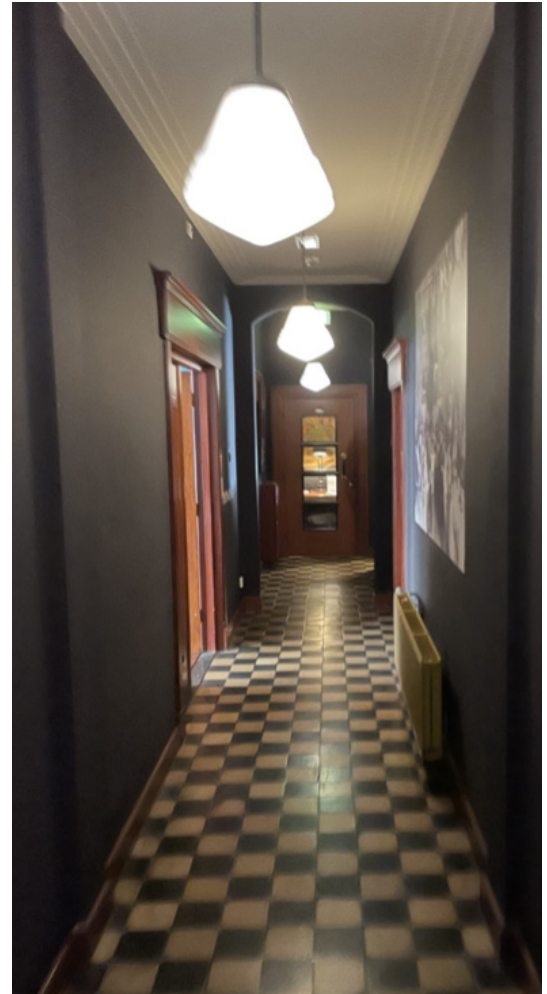
De volgende ochtend bij het uitchecken vertelde Ellen Zwart (de dame van het hotel) nog dat haar vader actief betrokken was bij het Zee- en Havenmuseum en dat hij ons mogelijk verder kon helpen. Helaas bleek het museum gesloten op de dagen dat wij er waren maar we gaven haar ons emailadres en dat was het begin van een uitvoerige mailwisseling. Aanvankelijk via Ellen maar al heel snel direct met haar vader Thijs Zwart. Thijs heeft ons een schat aan historische informatie over IJmuiden, Hellinga en Elskamp gegeven waar we hem uiteraard ongelooflijk dankbaar voor zijn. Ook haalden we veel van de sfeer uit het boek *Beleef Oud-IJmuiden* (2016).

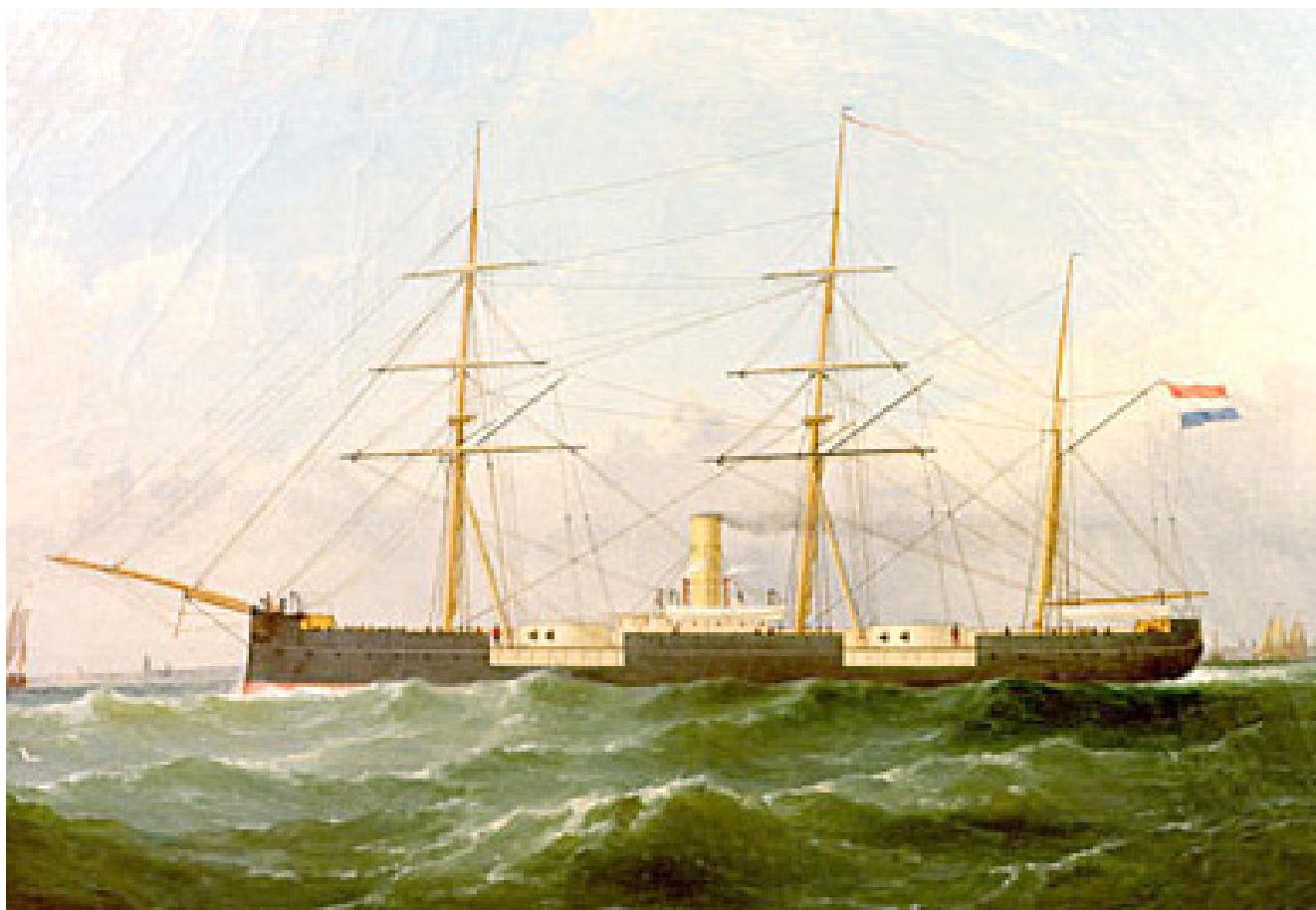
Hellinga-afkomst

We zijn bij onze zoektocht naar de Hellinga's een paar generaties teruggegaan en beginnen met Jitze Annes Hellinga, geboren op 30 augustus 1802 te Blija en overleden op 29 maart 1866 te Rinsumageest. Hij trouwde op 10 juni 1830 in Anjum met Wijske Jans Vellinga, geboren 1807 te Birdaard.

Hotel Augusta (2023): links de bar (2x) en de slaapkamer; rechts de hal en de dinerzaal waar de vroegere reders bijeenkwamen.

Het Barkschip Prins Hendrik der Nederlanden (1866).

Zij krijgen zes kinderen:

Jan Jitzes	geboren 20 mei 1831 te Blija en overleden in 1884 te Poeloe Bras (Nederlands-Indië)
Sjoertje Jitzes	geboren 26 december 1833 te Ferwerderadeel en overleden 18 december 1911 te Leeuwarden
Janneke Jitzes	geboren 29 januari 1836 te Dantumadeel en overleden 27 oktober 1890 te Leeuwarden
Anne Jitzes	geboren 27 september 1837 te Dantumadeel
Dirkje Jitzes	geboren 8 november 1840 te Birdaard en overleden 28 maart 1864
Fokke Jitzes	geboren 15 juni 1843 te Birdaard en overleden 19 september 1908 te Leeuwarden

Hun eerste kind Jan Jitzes Hellinga trouwt op 17 november 1864 in Leeuwarden met Maïke Laverman geboren in 1833 en overleden in 1878.

Zij krijgen zeven kinderen:

Jitse	geboren 28 september 1865 te Harlingen, overleden 13 september 1932 te Vlissingen
Martha Maria	geboren 25 mei 1867 te Leeuwarden, overleden 14 oktober 1939 te Hilversum
Jacob	geboren 25 mei 1867 te Leeuwarden, overleden 13 augustus 1867 te Leeuwarden
Jacob	geboren op 20 januari 1869 Leeuwarden, overleden 20 mei 1890 te Leeuwarden
Anne	geboren op 12 april 1872 te Leeuwarden overleden op 26 februari 1951 te Ermelo
Gosse	geboren 21 december 1874 te Leeuwarden, werd na het overlijden van de ouders in een weeshuis te Leeuwarden geplaatst. Overleden op 25 april 1952 te Amsterdam
Berber	geboren 1 juli 1876 te Stadkiel (deel van Bad Nieuweschans) en overleden 27 april 1904 te Utrecht

De in 1872 geboren zoon Anne is de grootvader van Martha en speelt een belangrijke rol in dit boek. Als 5e kind is hij, als ook zijn vader overlijdt in 1884, al op zijn 12e wees. Zijn broer Jacob is dan 15 jaar, zus Martha is 17 en Jitse 19. Van Anne en de dan 10-jarige Gosse is terug te vinden dat zij naar een weeshuis zijn gegaan. Wat er gebeurd is met oudere kinderen en de jongste is niet terug te vinden. Het beroep van zijn vader Jan Jitzes wordt tot 1880 aangegeven als Wisselwachter bij de Staatsspoorwegen, aanvankelijk in Harlingen en vervolgens in Leeuwarden.

In 1876 is Jan Jitzes, blijkt uit de geboorteakte van Berber, eerst nog werkzaam in Nieuwe Schans (destijds met spatie geschreven). Daar is dan net een groot spoorwegstation, type SS derde klasse, geopend. Dit is een langwerpig gebouw met een hoge middenrisaliet van twee verdiepingen en bedoeld voor een doorgaande lijn naar Duitsland. Van het verwachte drukke grensverkeer is niet veel terecht gekomen, na de Tweede Wereldoorlog lag het een aantal jaren zelfs helemaal stil en het station werd in 1973 afgebroken. Het gebied waar het station lag werd destijds aangeduid als Stadkiel en was met een brug verbonden met Nieuwe Schans (tegenwoordig Bad Nieuweschans).

In 1878 overlijdt zijn vrouw Maike Laverman; Jan Jitze hertrouwt op 22 mei 1880 met Geertje Tjaardstra (geboren 1843 en overleden 1910) te Leeuwarderadeel. Blijkbaar is hij dan vertrokken uit Nieuwe Schans.

Uit dit tweede huwelijk kwamen nog 2 kinderen:

Jouke	geboren 13-04-1881 te Leeuwarden en overleden 10 maart 1953 te 's-Gravenhage
Anna	geboren 1883, overlijdt na 4 dagen

Zoon Jouke, de halfbroer van Anne, wordt later mijnwerker in Limburg. Omstreeks 1883 wordt Jan Jitzes beroep aangegeven als schipper. Hij overlijdt in 1884 aan de Sumatrakoorts, aan boord van het

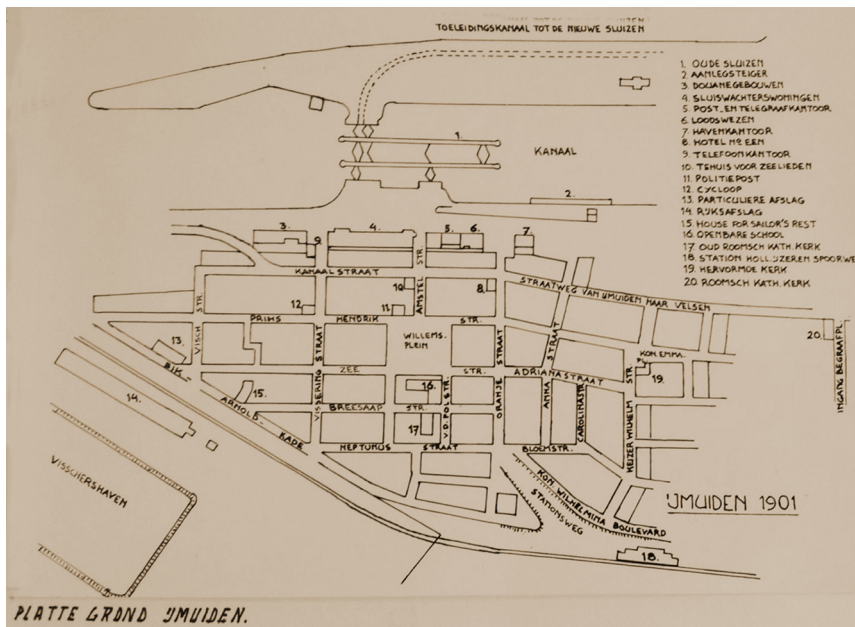
barkschip Prins Hendrik op de Reede van Poeloe Bras (Atjeh op Noord-Sumatra).

Anne Hellinga in IJmuiden

De in 1872 te Leeuwarden geboren zoon Anne (Martha's grootvader dus) vestigt zich op 26 augustus 1903 vanuit Padang (Nederlands-Indië) in IJmuiden. Het lijkt erop dat Anne niet als kind met zijn vader naar Nederlands-Indië is gereisd maar als jongvolwassene om er zijn geluk te beproeven. Immers, zijn broer Jitse woonde al sinds 1896 in IJmuiden toen Anne daar arriveerde. Mogelijk heeft de zeven jaar oudere Jitse zijn jongere broer geattendeerd op de mogelijkheden die er in het zich snel ontwikkelende IJmuiden lagen. Anne trouwt op 24 augustus 1905 met Anna Maria Cornelia Roels, geboren op 3 mei 1880 te Velsen, in het gemeentehuis van Velsen. Zijn beroep is op dat moment boekhouder. Broer Jitse is getuige. Hij werkt dan al geruime tijd in IJmuiden als ondersluismeester bij de sluizen en is dan bijna 40 jaar oud. Jitse was op 1 december 1896 vanuit Amsterdam in IJmuiden, in sectie M (Eiland) komen wonen. Sectie M, het eiland tussen de twee sluizen, was op dat moment de kleinste kadastrale sectie in Nederland. Hij krijgt aldaar zoon Jan Jacob, geboren op 12 maart 1898. Zijn dochter Roelfina was in 1896 nog in Amsterdam geboren.

Anne en Anna krijgen vier kinderen:

Johan Jozeph Anne	geboren 17 augustus 1906 te IJmuiden, overleden op 27 november 1944 te Goes
Cornelis Antoon Jacob	geboren 1 september 1907 te IJmuiden, overleden 8 augustus 1950 in 's-Gravenhage
Anna Maria Bertha	geboren 16-10-1913 te IJmuiden en overleden 8 juli 2008 te Baarn
Maria Martha Louise	geboren 22 november 1918 te Bussum en overleden 18 juni 2011 te Baarn

Van boven naar beneden:
De plattegrond van IJmuiden in 1901.
De plattegrond van IJmuiden in 1915.
Huwelijk op 24 augustus 1905 in Velsen.
Winkel in scheepsbenodigdheden in de Neptunusstraat, begin 20e eeuw.

Huwelijk op 24 augustus 1905 te Velsen

Vader van de bruidegom	Jan Hellinga
Moeder van de bruidegom	Maïke Laverman
Bruidegom	Anne Hellinga, geboren te Leeuwarden, 33 jaar oud, Boekhouder van beroep
Bruid	Anna Maria Cornelia Roels, geboren te Velsen, 25 jaar oud
Vader van de bruid	Josephus Roels, Winkelier van beroep
Moeder van de bruid	Cornelia Joseph

IJMUIDEN.

Aangekocht. Door de heeren A. Hellinga en A. J. Elskamp alhier zijn aangekocht de Engelsche stoomtrawlers Strahleven A 430 en Strathnaver A 549. Beide stoomschepen kwamen gisteren alhier aan.

Aangekochte schepen.

Door de heeren A. Hellinga en A. J. Elskamp, te IJmuiden, zijn aangekocht de Engelsche stoomtrawlers Strahleven A 430 en Strathnaver A 549. Beide stoomschepen kwamen heden te IJmuiden aan.

Statuten. De St.Ct. bevat de Statuten van de N. V. Stoomvisscherij „Viribus Unitis”, alhier.

Doel is: het exploiteeren en het beheeren van stoomtrawlers, het uioefenen de rzeevisscherij in haren vollen omvang, het verkoopen van de opbrengst daarvan, het varen van koopvaardijgoederen, alsmede het sleepen van schepen en het verleenen van adsistentie aan in nood verkeerende vaartuigen en voorts af datgene te doen wat met een en ander in verband staat. Duur 30 jaren. Kapitaal f 30.000. verdeeld in 60 aandeelen, elk van f 500, van welke 48 zijn geplaatst. Voor de eerste maal direc'euren de A. Hellinga en A. J. Elskamp en commissaris de heer mr. dr. W. P. Vis.

Links: op 31 juli 1912 worden twee Schotse Stoomtrawlers aangekocht.

Rechts: op 13 september 1912 worden de Statuten van de Rederij Viribus Unitis gepubliceerd.

De eerste zoon Johan is Martha's vader. De tweede zoon Cornelis (Cor) was later van beroep textielhandelaar. De broers hebben samen in hun Bussumse periode veel getekend in een oud kasboek van grootvader J. Roels. Verderop in dit boek zijn een paar tekeningen uit het kasboek opgenomen. Bij de geboorte van Johan Jozeph Anne in 1906 wordt het beroep van zijn vader Anne opgegeven als Magazijnmeester. Het woonadres is Wijk C, Koningsplein 1 rood (Wijk C = Oud-IJmuiden binnen de gemeente Velsen). Het huis lag op de hoek met de oude Rijksstraatweg (de latere Kanaalstraat). De splitsing van huisnummers in rood en zwart is bijzonder voor de streek rond Haarlem en werd in de Napoleontische tijd ingevoerd vanwege verschillende belastingheffing voor benedenhuizen (zwart) en bovenhuizen (rood). Elders in Nederland werd dat gedaan met bijvoorbeeld de toevoeging II of bis, etc. Het Koningsplein staat op de plattegrond uit 1901 nog niet aangegeven en kwam wellicht iets later in ontwikkeling. Hoe dan ook, op een volgende, latere kaart uit 1915 is het Koningsplein (eerder een grasveld dan een daadwerkelijk plein) wel aangegeven.

Op 1 september 1907 wordt zoon Cornelis Antoon geboren op het adres Wijk C, Koningin Wilhelmina-kade 55. We denken dat dit niet het woonadres van de ouders was. Op de geboorteakte staat vader Anne's beroep weer genoteerd als magazijnmeester. Op 31 juli 1912 worden door Anne Hellinga en Andries Elskamp twee Schotse Stoomtrawlers

aangekocht. Op 13 september 1912 worden de Statuten van de Rederij Viribus Unitis (Latijn voor 'Met vereende krachten') gevestigd te IJmuiden gepubliceerd. De directeuren zijn Anne Hellinga en Andries Johannes Elskamp.

Zoals we al eerder zagen, hadden Anne Hellinga en Andries Elskamp ook een winkel in scheepsbenodigdheden in de Neptunusstraat. Op pagina 7 staat een foto van de straat uit die tijd.

Andries Elskamp (1878-1945) kwam uit Arnhem. Bij zijn huwelijk op 30 november 1905 in Haarlem met Rompje Veltkamp (1882-1945) was hij boekhouder van beroep. Andries en Rompje woonden in 1906, tijdens de geboorte van zoon Bart, aan de Kanaalstraat 152, te IJmuiden Wijk C.

Johannes (Jan) Roels met zijn handel in brandstoffen in 1899.

Nieuwe vereniging van Reders

Op 23 september 1912 wordt in IJmuiden een nieuwe vereniging van Reders gesticht. Anne Hellinga zit in een commissie van vijf reders. Kennelijk werden nieuwe kleine reders niet volwaardig genoeg geacht om aan te mogen sluiten bij de gevestigde orde. Was dat een voorbode van het feit dat Viribus Unitis de tien jaar van haar bestaan niet zou volmaken?

Op 31 maart 1916 overlijdt Anne's schoonvader Josephus Roels, hij is dan al weduwnaar. De advertentie is mede ondertekend door Anne's zwager (Anna Roels' broer) Johannes Maria Antonius Roels. We vonden een foto uit 1899 van deze Johannes (Jan) Roels geboren in 1882, die blijkbaar uit hetzelfde handelaarshout als zijn vader was gesneden. Hij staat als getuige vermeld op de huwelijksakte van Anne en Anna met als beroep brandstoffenhandelaar. In 1916 had hij zich dus gevestigd in Engeland. Twee maanden na de dood

van schoonvader Roels, vindt er op 27 mei 1916 een veiling plaats waarbij Anne Hellinga een aantal panden koopt en onze conclusie is dat die panden uit de nalatenschap van schoonvader Roels komen. Dat zou dan betekenen dat de winkel aan Neptunusstraat 3 van Anne Hellinga en Andries Elskamp gevestigd was in een pand dat in bezit was van Anne's schoonvader J. Roels.

Dan vinden we in de IJmuidense archieven een bericht van 24 mei 1921 over de verkoop van het pakhuis van Viribus Unitis. In een historisch overzicht uit de IJmuider Courant uit 1982 lezen we dat Rederij Viribus Unitis de tien jaar net niet gehaald heeft. De beide schepen worden in 1922 ondergebracht bij de VEM (Verenigde Exploitatie Maatschappij) waarvan Elskamps zwager A.J. Velkamp een der twee directeurs was. In 1923 gingen beide schepen over naar Oceaan Visscherij Mij. onder directie van L. Allaerd. Op 7 september 1917 is Anne Hellinga al met zijn gezin verhuisd naar de Comeniuslaan 29 in Bussum. Zijn beroep wordt dan aangegeven als "boekhouder & redeur".

IJMUIDEN.

Een nieuwe Reedersvereeniging. -- De berichtgever te IJmuiden van het „Hbld.” schrijft:

Door een aantal niet georganiseerde reeders wordt getracht een nieuwe reedersvereeniging te stichten. Een vergadering had dezer dagen reeds plaats en er werd besloten pogingen bij de bestaande reedersvereeniging aan te wenden om eenige bezwaren tegemoet te komen, teneinde de toetreding voor alle reeders mogelijk te maken. Een commissie van vijf reeders: nl. de heeren J. Fennell, A. Hellinga, C. Maas, W. Polderman en P. Visser werd gekozen om in die richting stappen te doen.

1.

**OPENBARE
VERKOOPING**

te IJmuiden
in Hotel „NOMMER EEN,”
op Vrijdag 26 Mei 1916.
des namiddags **ná 1 uur (2 uur
precies)**, ten overstaan van
den in de gemeente Velsen gevestigden Notaris.

G. D. BOERLAGE
van de navolgende perceelen
te IJMUUDEN:

No. 1.
Een Woonhuis
met afz. opg. Bovenwoning, Erf en Grond, Koningsplein hoek Rijksstraatweg 1, zwart en rood.
Huurprij f 45.— per maand.
No. 2.
Een Pakhuis
met afz. opgaande Bovenwoning, ingericht voor Kantoorlokalen, Erf en Grond, Neptunusstraat 3 zwart en rood.
Huurprij f 32.— per maand.
Nos. 1 en 2 behooren tot den boedel van wijlen den heer J. ROELS.

3.

Plaatselijk Nieuws.

IJMUUDEN.

Verkoopingen. — Uitslag der gisteren in Hotel No. Een alhier gehouden verkoop, door Notaris Boerlage te Velsen.

1 Woonhuis Koningsplein, kooper de heer A. Hellinga f 7100, opgehouden.

2 Pakhuis enz. Neptunusstraat kooper de heer A. Hellinga f 4100, opgehouden.

3 Woonhuis Bik en Arno'dkade kooper J. Visser f 4340, opgehouden.

4 Woonhuis Neptunusstraat kooper F. J. Kockx f 3900.

5—6 Twee woonhuizen Wilh. straat kooper D. Bais Jz. f 9464.

7 Woonhuis Wilh. straat kooper D. Bais Jz. f 4355.

8 Woonhuis Wilh. straat kooper J. H. Stemerdink f 4350.

9 Woonhuis Wilh. straat G. Hamburg f 4175.

10 Woonhuis Wilh. straat kooper E. Zwart f 4200.

11 Woonhuis Krugerstraat kooper K. Boon f 2160.

12 Woonhuis Krugerstraat opgehouden, f 2175.

13 Woonhuis Velseroord kooper P. Visser f 3195, opgehouden.

14 Hotel No. Een IJmuiden opgehouden op f 25000.

Door Notaris van Holk, Zaandam. Koffiehuys en schoenwinkel, Kanaalstraat afzonderlijk op f 6200, gezamenlijk op f 13600 opgehouden.

Woon- en winkelhuys Willemsplein, kooper W. v. Voorst f 7590, opgehouden.

Door Notaris Donker, Beverwijk. Pakhuys enz. Prins Hendrikstraat opgehouden op f 7850; woonhuys Visseringstr., opgehouden op f 4500.

4.

Heden overleed zacht en kalm in het gesticht St. Joannes de Deo te Haarlem, onze lieve vader, behuwd- en grootvader de Heer

JOSEPHUS ROELS,

in den ouderdom van ruim 77 jaar

A. M. C. Hellinga-Roels.
A. Hellinga.
J. M. A. Roels,
Carlisle (Engeland).
Johan Hellinga.
Corrie Hellinga.
Annie Hellinga.

IJmuiden 31 Maart 1916.

2.

De jury, bestaande uit de heeren J. Jurrjens, J. van Thiel, W. G. van Zantvoort en H. van Zwanenburg, kende de volgende prijzen toe:

Afdeeling Jongens. Kotters. Eerste prijs, bronzen medaille, aangeboden door jhr. Wichers, J. A. Fernhout; tweede prijs, medaille van de Zeilvereeniging De Hoop, Jan Goedkoop; derde prijs Lucas van Loenen.

Afdeeling Jongens. Klompenmodel. Eerste prijs, zilveren medaille van het hoofdbestuur van Onze Vloot, gebroeders Van Vliet; tweede prijs, bronzen medaille van hetzelfde hoofdbestuur, J. Niermans; derde prijs, medaille van de Roei- en Zeilvereeniging Amstel, J. Hellinga, vierde prijs C. Hellinga; vijfde prijs J. Esser; zesde prijs R. Niermans.

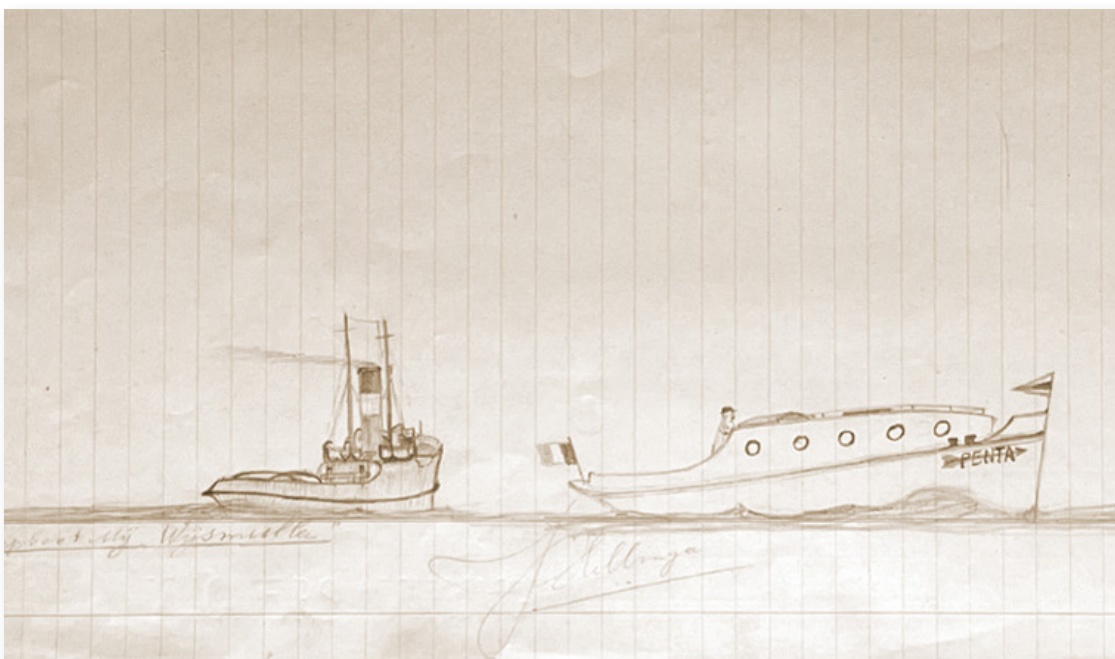
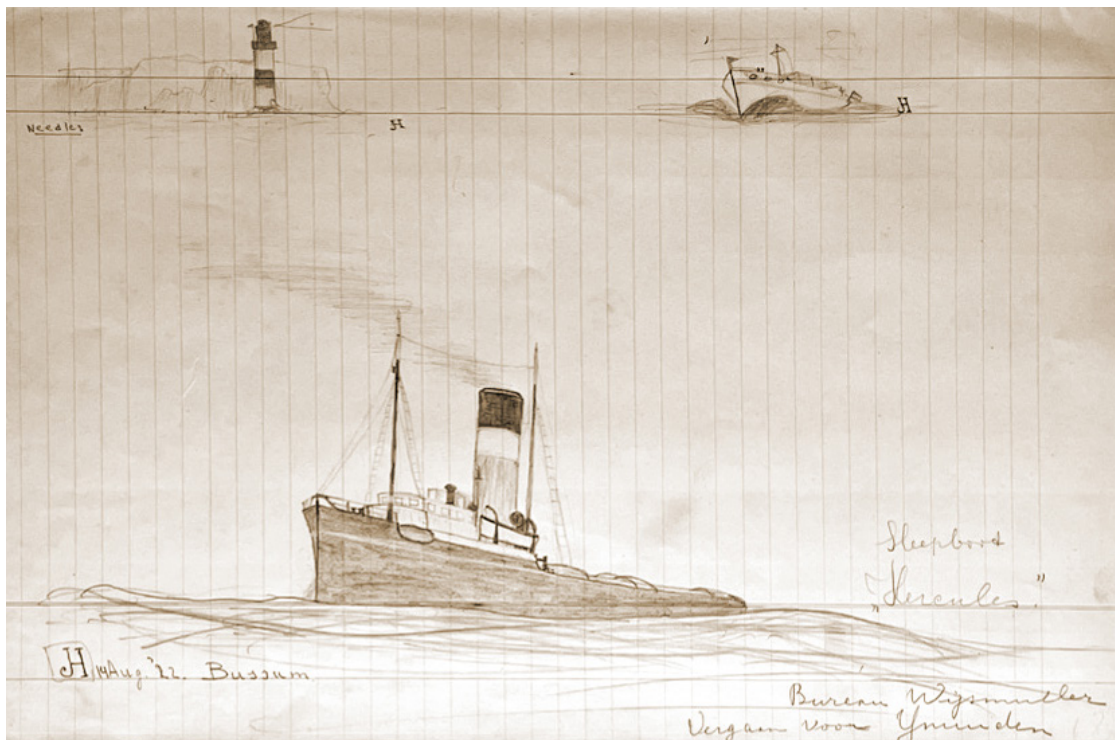
5.

VERKOOPING.

Het reederijpakhuis met kantoor der firma Hellinga en Elskamp (Zeevisserij-Mij. Viribus Unitis) aan de Middenhavenstraat te IJmuiden, is Vrijdagmiddag ten overstaan van Notaris Dolleman gekocht door den heer T. Visser Rz. aldaar voor f 1950.—.

6.

1. Op 23 september 1912 wordt in IJmuiden een nieuwe vereniging van Reders gesticht.
2. Overlijdensadvertentie van Josephus Roels.
3. Openbare verkoping.
4. Openbare verkoping.
5. Algemeen Handelsblad 10 juni 1919.
6. Openbare verkoping.

Tekeningen van Johan, boven het vuurtorentje linksboven is de Needles in Engeland. Daaronder de sloep Penta.

Een jaar later vertrekt ook medevennoot Elskamp uit IJmuiden. Zou Anne nog tot 1922 op afstand reder zijn gebleven?

De belangstelling voor schepen blijft groot, want in 1919 winnen Johan en zijn broer Cor beiden een prijs in een modelscheepjes wedstrijd in de categorie jongens (zie afbeelding 5 op pag. 10). Johan met een medaille op de 3e plaats en Cor krijgt een boek als 4e. Vader Anne krijgt ook een medaille als

winnaar in de categorie heren. Johan en zijn broer tekenen in die periode veel en vooral van Johan vonden we een aantal tekeningen van schepen. Het vuurtorentje linksboven is de Needles in Engeland. Vermoedelijk heeft hij deze afbeelding gezien in het blad voor de visserij waar zijn vader mogelijk op geabonneerd was.

De sloep Penta vonden we terug in het Nederlandsch Jachtregister 1924/1925. Het scheepje werd gebouwd in 1913.

Aangekochte schepen.
Door de heeren A. Hellinga en A. J. Elskamp, te IJmuiden, zijn aangekocht de Engelsche stoomtrawlers *Strathleven* A 430 en *Strathnaver* A 549. Beide stoomschepen kwamen heden te IJmuiden aan.

2.

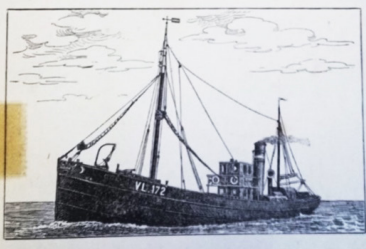
Vlootuitbreiding.
De Aberdeen Steam Fishing & Trawling Company heeft hare stoomtrawlers A 430, *Strathleven* en A 549, *Strathnaver* verkocht aan de heeren A. J. Elskamp en A. Hellinga te IJmuiden.
De eerste werd in 1901 op de werf van Hall, Russell & Co. Ld. te Aberdeen van staal gebouwd en heeft de afmetingen $108.7 \times 21.8 \times 11.5$ voet bij een inhoud van 187/56 Register ton, terwijl de machine van 56 paardekrachten eveneens door de werf geleverd werd.
Laatstgenoemde liep in 1902 bij Mackie & Thomson in Glasgow van stapel. De inhoud bedraagt bruto 195 en netto 58 ton, bij de afmetingen $110.7 \times 21.7 \times 11.6$ voet. De machine van dit vaartuig, die 48 paardekrachten ontwikkelt, werd door de firma Mc. Kie & Baxter in Glasgow vervaardigd.

3.

4.

NAAMLIJST
DER
NEDERLANDSCHE REEDERIJEN en HARINGSCHEPEN,
EN VAN DE
SLOEPEN en STOOMTRAWLERS, welke de Visscherij
op de Noordzee uitoefenen.
(Bijgewerkt tot 1 Juni 1913).
Het Auteursrecht is verzekerd volgens de Wet van 21 Juni 1881.
100ste JAARGANG.
JUBILEUM-UITGAVE.

Vlaardingen. — Dorsman & Odé.
1913.

11	
Maatschappij „Die Seelvisch“.	
Directeuren: C. N. HIN, HAARLEM & N. C. HIN, IJMUIDEN.	
SS. 147. <i>St. Nicolaas.</i>	Jac. Stam.
Eelman & J. H. Boon.	
SS. 43. <i>Nelly Gezina.</i>	J. Zwart.
N. V. Maatsch. „Zaanstroom, I, II en III“.	
Directeur: S. YFF Wzn.	
SS. 110. <i>Zaanstroom I.</i>	Job de Groot.
SS. 171. <i>Zaanstroom II.</i>	Joh. van Wezel
SS. 188. <i>Zaanstroom III.</i>	W. Prins.
N. V. Zeev.-Maatsch. „Onderneming“.	
Beh. K. SCHOL, D. VAN PEL, A. YFF, P. A. J. ARNOLD.	
SS. 187. <i>Onderneming.</i>	D. van Pel.
N. V. Zeev. Maatsch. „Union“.	
Directeuren: E. TOL & G. DEKKER.	
SS. 67. <i>Union.</i>	Glas.
N. V. Zeev.-Maatsch. „Tarbot-bank“.	
Directeuren: C. STAM & P. PRINS.	
SS. 146. <i>Pieter Cornelis.</i>	P. Prins.
N. V. Zeev.-Maatsch. „Viribus Unitis“.	
Directeuren: ELSKAMP & HELLINGA.	
SS. 147. <i>Henriëtte Elise.</i>	C. Blok.
SS. 150. <i>Pieter Cornelis.</i>	W. Stoker.
N. V. Zeev.-Maatsch. „Henriëtte“.	
Directeur: C. SUWERINK.	
SS. 96. <i>Henriëtte.</i>	A. van der Steen.

5.

1. De IJM 150 Pieter Cornelis.
2. Aangekochte schepen in IJmuider Courant op 30 juli 1912.
3. Vlootuitbreiding.
4. Visserijstaking op 15 november 1913.
5. Naamlijst van Nederlandse rederijen en schepen.

De Rederij en stoomtrawlers IJM147 en IJM150

Het boek "De onweerstaanbare bastaard" van Conny Braam wekte onze interesse in de roerige tijden waarin de kleine Johan Jozeph Anne zijn jeugd heeft doorgebracht. Op internet en wat later ook met bijzondere hulp van Thijs Zwart konden er verrassend veel gegevens over het wedervaren van de familie Hellinga boven water worden gehaald (passende terminologie bij Oud-IJmuiden). Al heel snel bleek dat Anne Hellinga een van de vele ondernemende lieden was die in de jaren voorafgaand aan de Eerste Wereldoorlog een rederij begonnen. Zoals we al eerder aangaven kocht Anne Hellinga samen met Andries Elskamp twee Schotse stoomtrawlers, die op dat moment ongeveer tien jaar oud waren en begonnen daarmee de N.V. Stoomvisscherij "Viribus Unitis". Omdat deze rederij een belangrijke rol heeft gespeeld in de familie Hellinga tijdens de jonge jaren van Johan, en vermoedelijk ook van grote invloed is geweest op vele jaren daarna, voegen we de belangrijkste gegevens die we konden achterhalen in een apart hoofdstuk toe. Zoals we al eerder zagen, stond er in de IJmuider Courant van 30 juli 1912 een klein berichtje (foto 2, pag. 12). Een dag later nog eens bevestigd in een wat uitgebreider bericht (foto 3). Een belangrijke gebeurtenis dus, die deel uitmaakte van een grotere uitbreiding van de IJmuidense vissersvloot, blijkt uit een veel later verschenen krantenartikel (foto 6, pag. 14).

Beide schepen gingen dus verder onder de namen IJM 147 Henriette Elise en IJM 150 Pieter Cornelis. Zoals ook al uit het boek van Conny Braam blijkt, maakten de rederijen in IJmuiden in het begin van de 20ste eeuw roerige tijden door en daar zal ook de rederij van Elskamp en Hellinga mee te maken hebben gehad. Foto nummer 4 is een beeld van de Vissershaven, genomen op 15 november 1913, tijdens een visserijstaking. Het geeft een goed beeld van de grote hoeveelheid schepen. Dat er rond die tijd veel rederijen actief waren, velen met maar een beperkt aantal schepen, blijkt ook uit

Binnengesleept.
De sleepboottrawler Stortemelk II, TS 31, van de reederij G. Doeksen & Zn. te Terschelling, is te IJmuiden binnengesleept met defecte machine door den stoomtrawler Pieter Cornelis, IJM 150, van de Zeevisscherij-Mij. Viribus Unitis, directie de heeren Hellinga & Elskamp.

Beslag gelegd.
Door de Zeevisscherij-Mij. "Viribus Unitas", directeuren de heeren Hellinga en Elskamp te IJmuiden is beslag gelegd op den sleepboottrawler Stortemelk II TS 31, van de reederij G. Doeksen en Zn. te Terschelling, wegens een vordering van f 6000.— voor sleeploon.

IJMUIDEN. — Het beslag door de visscherij Mij. Viribus Unitis alhier gelegd op den sleepboottrawler Stortemelk II 1-S 31 van de reederij Doeksen te Terschelling, is na borgstelling opgeheven.

In 1919 vormen Hellinga en Elskamp nog steeds de directie van de rederij. Daaronder beslag leggen van de sleepboottrawler Stortemelk II.

een pagina van een naamlijst (1913), te zien op foto nummer 5. Blijkens de nummers betreft het allemaal rederijen met IJM-nummers (foto 5). Volgens een bericht uit de IJmuider Courant van 4 januari 1914 was de staking blijkbaar nog steeds gaande. Anne Hellinga blijkt daar actief bij betrokken doordat hij aan de krant doet voorkomen dat de staking bij hen aan het verlopen was.

De berichten hierboven zijn ook interessant, niet alleen vanwege de gemelde activiteit, maar ook door de vermelding dat Hellinga en Elskamp nog steeds de directie vormden van de rederij, terwijl beiden inmiddels uit IJmuiden vertrokken waren: Elskamp naar Haarlem en Hellinga naar Bussum. Kon je vanuit Bussum nog wel voldoende zicht op de rederij houden en het directeurschap actief invullen? Het bericht is uit de IJmuider Courant van 23 juli 1919. Het binnenslepen van de sleepboottrawler leidde ook nog tot een conflict.

1901 STRATHLEVEN A. 430 Aberdeen Steam Trawling & Fishing Co Ltd, dir. J. Brown te Aberdeen.
In 1911 schipper G.W. Robinson.

1913 PIETER CORNELIS IJM.150 N.V. Stoomvisserij "Viribus Unitis", dir Elskamp & Hellinga te IJmuiden, Schipper W. Stoker.

1922 SOMMELSDIJK IJM.150 Vereenigde Exploitatie Mij. Dir. A.J.Veltkamp & S.Koster. Schipper P.Bais

1923 SOMMELSDIJK IJM.150 Visserij Mij. "Kamperduin" in expl bij de Oceaan Visserij Mij. dir. L.A.L. laerd te IJmuiden Schipper W. Glas. Naam verand. KAMPERDUIN IJM.150 In 1929 schipper K.Krab.

1931 KAMPERDUIN IJM.150 Vereenigde Exploitatie Mij. Dir. J.F.Klercq. Eig. N.V.Vereenigde Steenkoolhandel dir W.H. Arends

1933 KAMPERDUIN IJM.150 In expl bij de N.V.Visserij onderneming De Vem Dir Ir.F.Thiel.

1938 KAMPERDUIN IJM.150 Na jaren opgelegd te zijn geweest voor de sloop verkocht.

1.

As CHRISTINE IJM-2

Jul 1911: N.V. Algemeene Viss Maats, IJmuiden.
Managers: J.F. Clerq & E.H. Heijmans.

1920: Vereenigde Exploitatie Mij., IJmuiden

Managers: A.J. Veltkamp & S. Koster. (1920-30)

J.F. Clerq & S. Koster. (1931)

J.F. Clerq. (1932)

1933: N.V. Visserij-onderneming De VEM, IJmuiden.

Manager: F. Thiel.

2.

OPENBARE VERKOOP VAN STOOM-TRAWLERS.

De door ons aangekondigde verkoop ingevolge art. 1223 B.W. van 7 stoomtrawlers heeft thans plaats gehad ten overstaan van notaris Dolleman te IJmuiden. Zij werden alle gekocht door den heer L. Bouwmeester q.q. voor de volgende prijzen:

De „Beatrice“, IJM. 118, gebouwd in 1901, bruto 185.67 ton voor f 15.000.

De „Louisa“, IJM. 121, gebouwd in 1901, bruto 185.69 ton voor f 7.000.

De „Bertha“, IJM. 122, gebouwd in 1900, bruto 184.99 ton voor f 6.500.

De „Oceaan II“, IJM. 92, gebouwd in 1901, bruto 213.68 ton voor f 20.000.

De „Kennemerduin“, IJM. 75, gebouwd in 1895, groot 483.71 M² voor f 8.000.

De „Kamperduin“, IJM. 150, gebouwd in 1901, groot 180.57 ton voor f 20.000.

De „Pieter Cornelis“, IJM. 146, gebouwd in 1907, groot 204.82 ton voor f 20.000.

4.

ADVERTENTIE

Op den 25en November a.s. hopen onze geliefde Ouders, Behuwd- en Grootouders

L. VELTKAMP

EN

G. ELSKAMP,

den dag te herdenken, waarop zij vóór 35 jaar in den Echt werden verbonden.

IJmuiden:

A. J. VELTKAMP.

D. VELTKAMP—

ELSKAMP.

R. ELSKAMP—

VELTKAMP.

A. J. ELSKAMP.

Haarlem:

G. VELTKAMP.

E. VELTKAMP—SMIT

en Kleinkinderen.

5.

IJM.150 "PIETER CORNELIS"

Stoomtrawler.

Groot. 182 BRT. LOA. 33,54 m.

Machine. 3 cil. triple expansie, 300 ipk.

Werf. Hall, Russell & Co Ltd. te Aberdeen.

Bj. 1901. als A.430 "Strathleven" voor Steam Fishing Comp. te Aberdeen.

In 1912 aangekocht door N.V. Stoomvisserij Viribus Unitas te IJmuiden als IJM.150 "Pieter Cornelis". Schipper W. Stoker. In 1921 over naar de VEM als "Sommelsdijk" IJM.150. en in 1923 over naar N.V. Oceaan Visserij Mij. als IJM.150 "Kamperduin". Na de liquidatie van de Mij. Oceaan over naar de VEM. In 1937 voor de sloop verkocht.

Opmerking. Geen negatief.

3.

De „Oostzee“: een buitenbeentje onder de vijf „Strath“-boten

Nu ergens in de haringhaven....

NA PLANTEYDT, die in 1901 een paar „Strath“-boten uit Aberdeen „importeerde“ verschenen in 1913 nog vijf trawlers, waarvan de namen eveneens met „Strath“ begonnen. Zij werden gekocht van de Aberdeen Steam Trawling & Fishing Co Ltd. dir. John Brown, gevestigd te Aberdeen, welke maatschappij in 1911 26 stoomtrawlers in de vaart had. De Strathnaver (A 549) en de Strathleven (A 430) gingen behoren aan de N.V. Zeevisserij Mij. Viribus Unitis, directeurs de heren Elskamp en Hellinga, en kregen respect. de namen Henriette Elise (IJM 147) en Pieter Cornelis (IJM 150).

Op eerstgenoemd vaartuig werd C. Blok schipper en het andere kwam onder commando van W. Stoker. Dit waren er twee, de drie andere — Strathley, Strathcona en Strathclyde — werden het eigendom van de onder directie van W. J. Kermer staande N.V. Zeevisserij Mij. Vigor I, II en III. De namen veranderden in: Beatrice (IJM 118), Bertha (IJM 121) en Louisa (IJM 122).

Wat bouw en inrichting betreft waren de schepen aan elkaar gelijk. Er zat wel enig verschil in de inhoud en de afmetingen, maar dat is van geen betekenis. De oudste van dit vijftal is de Bertha geweest, welke in 1900 werd gebouwd. De jongste, die van 1902 is, is de Oostzee (IJM 147).

Dit schip kunnen we dus beschouwen als een nakomertje en wat de werf betreft tevens als een buitenbeentje, want de Oostzee is afkomstig van de werf van Mackie & Thomson te Glasgow, terwijl de andere vier hun „geboortegrond“ hebben gehad in Aberdeen bij Hall, Russell & Co Ltd. Ook deze schepen zijn tijdens hun bestaan in IJmuiden van hand tot hand gegaan. De Henriette Elise en de Pieter Cornelis vinden we eerst in 1922 bij een andere rederij en wel bij De Vem. Alleen de Pieter Cornelis kreeg een andere naam om verwarring met de IJM 146, die dezelfde naam droeg, te voorkomen. Nieuwe naam: Sommelsdijk (IJM 150). Dit heeft maar heel kort geduurd, want in 1923 treffen we deze twee schepen onder andere namen aan bij de Oceaan Visserij Mij. (dir. de heer L. Alard). Bijna tot het einde van het bestaan van deze maatschappij hebben ze daaraan behoord onder de namen Kijkduin (IJM 147) en Kamperduin (IJM 150) en toevallig werd in 1923 het hele vijftal veronigd, want de Beatrice, Bertha en Louisa behoorden van die tijd af ook aan de „Oceaan“.

Geboorte van de Oostzee

De Kijkduin is de eerste geweest die de Mij. Oceaan verliet en wel in 1928 door

aankoop van de heren J. Frater Smid & G. Prins, die het schip aan de Witte Zee (IJM 26), Zwarte Zee (IJM 27) en Rode Zee (IJM 41) toevoegden onder de naam Oostzee (IJM 147), onder welke naam men het nu nog kan vinden ergens in de Haringhaven.

Op de foto verlaat dit nu 47 jaar oude schip de Visserhaven in een tijd, n.l. Mei 1948, toen het opleggen van dit soort schepen al dreigde. Met zijn 182 ton bruto en 63 netto inhoud, 33,54 m lengte, 6,66 m breedte en 3,50 m holte is het jarenlang een der beste trawlers van dit type geweest. Het vaartuig heeft de oorlog doorgebracht in Engeland en er is geen marineschip van gemaakt. Onder het nummer 214 beoefende het de visserij in de oorlogstijd en nog enkele jaren daarna.

En wat is er van de andere vier oorspronkelijke „Strath“-boten geworden? Na de liquidatie van de Mij. Oceaan zijn ze bij De Vem gekomen en op de Beatrice na werden zij in 1936 gesloopt. De Beatrice ging in 1939 op haar oude dag nog naar een andere rederij over, de N.V. v.h. J. C. Pronk.

In de geschiedenis van het IJmuider trawlerbedrijf verdient de Beatrice een extra vermelding. Toen met toestemming van de bezetter de weinige nog in ons land achtergebleven stoomtrawlers aan de visserij mochten deelnemen, zij het dan met de nodige beperkingen, waaraan stipt de hand gehouden diende te worden, ging ook de Beatrice in de vaart. Zo goed en zo kwaad als dat in die omstandigheden is gegaan heeft de trawler dit een klein jaar vol kunnen houden. Inmiddels was M. Grootveld er schipper op geworden, die voor het laatst, in oorlogstijd dan, op 16 Februari 1942 uit IJmuiden vertrok.

De schepen mochten niet langer dan zes dagen uitblijven. De Duitsers hadden de controle goed voor elkaar met penningen.

Vertrok een schip op Maandag, dan werd op een groot bord onder het desbetreffende scheepsnummer een rode penning opgehangen. Een op Dinsdag vertrokken schip kreeg een blauwe penning en zo werd de week volgeemaakt. De schipper moest een blanco penning voor vertrek afhalen en onmiddellijk na terugkomst deze weer inleveren. Zo kon men op de „Hafenüberwachungsstelle“ in een oogopslag zien of een schip, wat men noemt over tijd was. De Beatrice keerde na een week niet terug, het werd twee weken, een maand en ten slotte (gelukkig) jaren. Aanvankelijk heerste er grote ongerustheid in IJmuiden, die later overging in vreugde, want de Beatrice was behouden in Engeland aangekomen.

Een paar jaar na de bevrijding is de trawler in een vergeten hoekje in het Spui Kanaal terecht gekomen en nog niet zo lang geleden is het einde van de Beatrice gekomen op de sloperij in Nieuw Lekkerland.

ARIE VAN DER VEER.

6.

Overzicht van de IJM 150 en haar geschiedenis.

De Rederij Viribus Unitis heeft net geen tien jaar bestaan. Zoals we in eerder overzicht van de IJM 150 zagen, gingen de beide schepen IJM 147 en IJM 150 in 1922 over naar de Vereenigde Exploitatie Mij., onder directie van A.J. Veltkamp en S. Koster.

Interessant, want A.J. Veltkamp was gerelateerd aan Anne Hellinga's medevennoot A.J. Elskamp, zoals blijkt uit de verstrengelde namen in de advertentie in de IJmuidense krant van 21 november 1911, ter gelegenheid van het 35-jarig huwelijk van L. Veltkamp en G. Elskamp.

Opmerkelijk want ondertekenaar R. Elskamp-Veltkamp is de echtgenote Rompje van medeondertekenaar A.J. Elskamp, de vennoot Anne Hellinga. A.J. Elskamp was op dat moment 33 jaar oud, dus Rompje moet een dochter van het echtpaar Veltkamp-Elskamp geweest zijn en eerste ondertekenaar A.J. Veltkamp moet dan de oudste zoon geweest zijn en dan is deze A.J. dus een zwager van Andries Elskamp.

De rederij Viribus Unitis hield dus in 1922 op te bestaan en haar beide schepen gingen over naar de rederij VEM. Duidt de naam Vereenigde Exploitatie Maatschappij er op dat Viribus Unitis opging in een wat groter verband? Traden Hellinga en Elskamp helemaal terug en vervolgden zij separaat hun eigen weg elders? Anne Hellinga geeft als beroep in 1926 nog steeds reder op en pas een paar jaar later koopman.

Veltkamp en Koster vormen de directie van de VEM in de periode 1920-1930, zoals blijkt uit een deel van de (Engelse) geschiedenis van de IJM 2 (oorspronkelijk ook een Engelse trawler).

De geschiedenis van de IJM 150 is dan nog interessant, omdat dat schip in 1923 alweer overgaat naar de Oceaan Visscherij Mij., onder directie van L. Allaerd. Echter, die Oceaan Visscherij Mij gaat in 1931 failliet en de 10 schepen uit de inboedel komen terecht bij, jawel, de VEM, die dan onder directie van J.F. Clercq staat. De VEM is op dat moment eigendom van een Steenkolenhandel.

Zijn Elskamp, Hellinga en Veltkamp dan inmiddels geheel buiten beeld? Het lijkt erop want in later jaren geven zowel Anne Hellinga als Andries Elskamp als hun beroep boekhouder aan.

We vonden ook nog een bericht over een verkoping op 7 augustus 1931 en we zien wat schepen rond die tijd waard waren. Verwarrend is misschien dat daar ook een Pieter Cornelis wordt opgevoerd, echter de IJM 146 en de IJM 150 hadden een tijdlang dezelfde naam. Zoals we zagen, bestonden er in de eerste decennia van de twintigste eeuw veel rederijen in IJmuiden en de meeste daarvan waren klein: 1 tot 3 vissersschepen. Wij namen aanvankelijk aan dat de rederij Viribus Unitis daar een tamelijk onopvallende plaats bij innam. Er waren weliswaar kleine berichten over de aankoop van twee Schotse stoomtrawlers geweest, maar dat zal bij aankoop van andere schepen voor de IJmuidense vloot ook wel zijn gebeurd. Toch blijkt uit een artikel van zaterdag 26 november 1949 uit de IJmuider Courant dat, terugkijkend op vroeger jaren, de aankoop van de beide stoomtrawlers een belangrijke gebeurtenis is geweest.

Hiermee wordt het verhaal van de Hellinga's in IJmuiden en rederij Viribus Unitis afgesloten. •